

Ko e me'a kuo mau fanongoá

Social Cohesion Guide

Ko ha fakamatala fakanounou 'o e me'a ne mau fanongo ki ai 'i he'emaui talanoa ki he ngaahi komiunitií fekau'aki mo e social cohesion

Ko e Komisiona Faka'eke'eke Fakatu'i (Royal Commission of Inquiry) ki he 'ohofi fakatautoitoi 'i Christchurch 'i he 'aho 15 'o Ma'asi 2019 na'á ne tukuatu ai ha ngaahi fokotu'u ke fakalelei'i 'aki 'a e social cohesion 'i Aotearoa New Zealand. Na'e talanoa 'a e Ministry of Social Development (MSD) ki ha kakai tokolahi mo ha ngaahi komiunitií kehekehe, ko ha kongá 'o e ngāue ke fakahoko 'a e ngaahi fokotu'u ko ia ki he social cohesion, fekau'aki mo hono fa'ufa'u 'o ha fokotu'utu'u fakalūkufua ke fakalelei'i mo fua 'aki 'a e social cohesion 'i Aotearoa New Zealand. Na'e fakahoko 'a e ngaahi fetalanoa'aki pe ngaahi fakataha ko 'ení 'i he vaha'a 'o Siulai 2021 mo Ma'asi 2022.

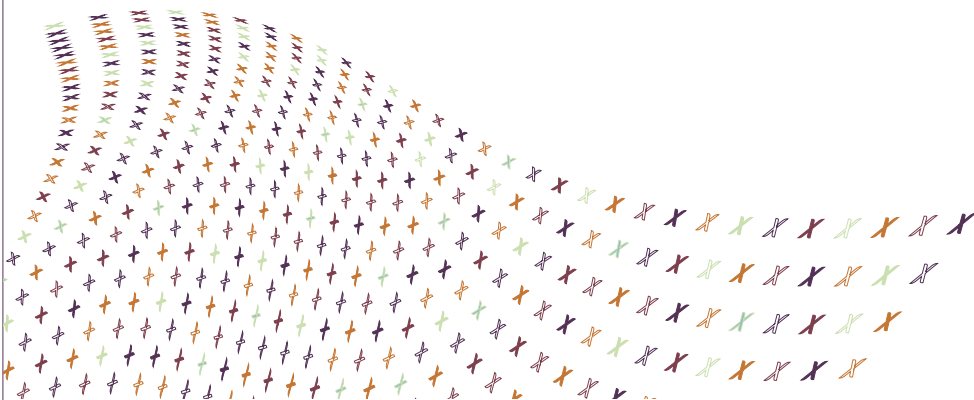
Na'e pehē 'e kinautolu na'a nau kau mai ki he ngaahi fakataha ko 'ení 'oku 'i ai ha palopalema fekau'aki mo e social cohesion 'i Aotearoa New Zealand pea nau talanoa ai ki he ngaahi a'usia 'i he filifili mānakó pe fakafeangai kehe kinautolu koe'uhi ko honau tu'unga tangatá pe fefiné, tui fakalotú, tō'onga fakasekisuálé (sexuality), feitu'u fakasiokālafí mo e ngaahi faikehekehe kehe. Tokolahi 'a e kakai na'a nau fehangahangai mo ha fa'ahinga kehekehe 'o e filifili mānakó 'i he taimi pē 'e taha, 'o fakalalahi ai 'enau ngaahi a'usia koví. Na'a nau fiema'u ke fakamahu'inga'i mo faka'apa'apa'i 'a e ngaahi faikehekehe ko 'ení, kae 'ikai tukunoa'i pe fakataha'i (generalised).

Na'e talanoa 'a kinautolu na'e kau ma'i ki he fehokotaki mālohi 'i he vaha'a 'o Te Tiriti o Waitangi (ko e Talite 'o Waitangi) mo e social cohesion. Na'e fakatokanga'i ai 'e lava ke ako'i kinautolu 'e he Te Tiriti o Waitangi ha ngaahi lēsoni mahu'inga fekau'aki mo hono fakaivia 'o e social cohesion 'i he kakai kotoa pē 'i Aotearoa New Zealand kae 'ikai ko e kakai Māori pē. Na'e toe fiema'u foki 'e kinautolu na'e kau ma'i ke nau sio ki ha ngaahi ma'u'anga tokoni lahi ange pe tokoni fakapa'anga ki he social cohesion.

Na'e talanoa'i mo ha faka'uHINGA ki he social cohesion mo kinautolu na'e kau ma'i. Hili 'a hono 'omai 'enau fakakaukaú, na'e faka'uHINGA'i ai 'a e social cohesion 'o pehē: Ke tupulaki 'a e mo'ui 'o fekoekoe'i mo feongoongi 'a e kakaí, whanau mo e komiuniti hono kotoa pea ke faka'apa'apa'i kinautolu 'i Aotearoa. Na'e poupu'i mālohi 'e kinautolu na'e kau ma'i 'a hono fakakau 'o e 'kau atú', 'faka'apa'apa'í' mo e 'potupotu tataú' 'i he faka'uHINGA.

Na'e toe talanoa'i mo kinautolu na'e kau ma'i 'a e ngaahi 'tefito'i kaveinga 'e ono te mau lava 'o ngāue ki ai ke a'usia ai 'a e social cohesion, makatu'unga 'i he fakatotolo lolotonga ki he social cohesion. Hili 'a hono ma'u mai 'enau fakakaukaú, na'e fakalelei'i ai 'a e ngaahi 'ēlia 'e onó 'o pehé ni:

1. filifili mānako pe ngaahi kovia 'a e kakaí koe'uhí ko honau ngaahi faikehekehé;
2. ngaahi faingamālie lelei ki ha ngaahi kulupu kehekehé ke tupulaki mo fehokotaki;
3. kau atu ki he ngaahi me'a mahu'ingá;
4. mo'ui ola lelei mo e ngaahi 'ā vahevahe ki he mo'ui ola lelei;
5. fakakau ma'i mo e fevahevahe'aki 'o e ngaahi me'a 'oku fakamahu'ingá'i;
6. malu'i hotau sōsaietí mo e 'ātakaí ma'á e ngaahi to'u tangata 'o e kaha'ú.

Ko e fetalanoa'aki fekau'aki mo e ngaahi 'ēlia 'e ono ko 'enī na'e kau ai 'a e ngaahi palopalema mahu'inga 'o e potupotu tataú, mafaí, fakamamahí, falalá, tu'unga kehekehé mo e 'ilo'i'angá. Na'e pehē 'e kinautolu na'e kau maí 'oku mahu'inga tatau pē 'a e ngaahi 'ēlia 'e onó ke a'usia ai 'a e social cohesion. 'E toe fakamālohia, poupoua mo fakalahi foki 'e he ngaahi 'tefito'i kaveinga 'e onó 'a e ngaahi ngāue 'oku lolotonga fakahoko 'e he ngaahi potungāue 'a e pule'angá ke tokoni'i 'a e social cohesion 'i Aotearoa New Zealand.

'I he taimi na'e fehu'i ai pe 'oku fōtunga fēfē 'a e ngāue ki he social cohesion, na'e talanoa ai 'a kinautolu na'e kau maí fekau'aki mo hono fa'u 'o ha 'ātakai ki he kau atú, potupotu tataú, faka'apa'apá mo e falalá, 'a ia 'e lava ke longomo'ui 'a e kau ki ai 'a e tokotaha kotoa pē. Na'e 'analaiso 'a e fakakaukau na'e 'omaí pea faka'aonga'i ia ke fokotu'utu'u ha ngaahi ola ki he social cohesion ke tokoni ki hono sivi'i mo fua 'o e fakalalakaka 'i he social cohesion.

Na'e lahi 'aupito 'a hono fakafuo 'e he fakakaukau na'e 'omaí meí he ngaahi fetalanoa'aki pe fakataha ko 'eni mo ha ni'ihi kehekehe na'e kau maí 'a e fokotu'utu'u fakalūkufua ki hono fakalelei'i 'o e social cohesion 'i Aotearoa New Zealand.

